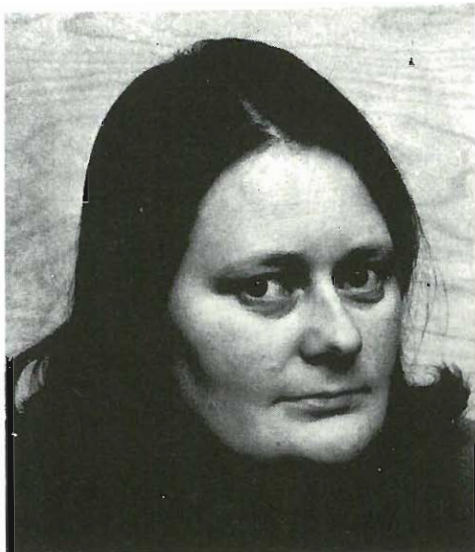


SPRÅKET OCH IDENTITETEN



Språket är ett socialt fenomen, som åter-
speglar den grupps eller det samhälles
livsyttringar som det är uttrycks- och kom-
munikationsmedel för. Språket möjliggör
inte enbart kontakt inom gruppen utan
främjar också självt grupptillhörigheten.
Det är ett av de viktigaste band, som håller
grupper samman.

Gruppen ger barnet den sociokulturella
miljö, som spelar en betydande roll i dess
utveckling. Barnet växer in i en språkgemens-
kap, som förser det med ett system av
språkliga beteendemönster. Genom språket
blir inte enbart vår regionala utan även
vår sociala tillhörighet markerad (Oksaar
1971, 165–166).

Den språkliga problematiken i Sverige är
ett mycket komplext fenomen som inte
kan isoleras å ena sidan från de gruppers
kulturella och sociala aktivitet som är
bärare av dess språk, å andra sidan från
hela samhällets struktur och dynamik.
Problematiken är i hög grad av tvärvetens-
kaplig natur och språkpolitiken borde rätta
sig där efter.

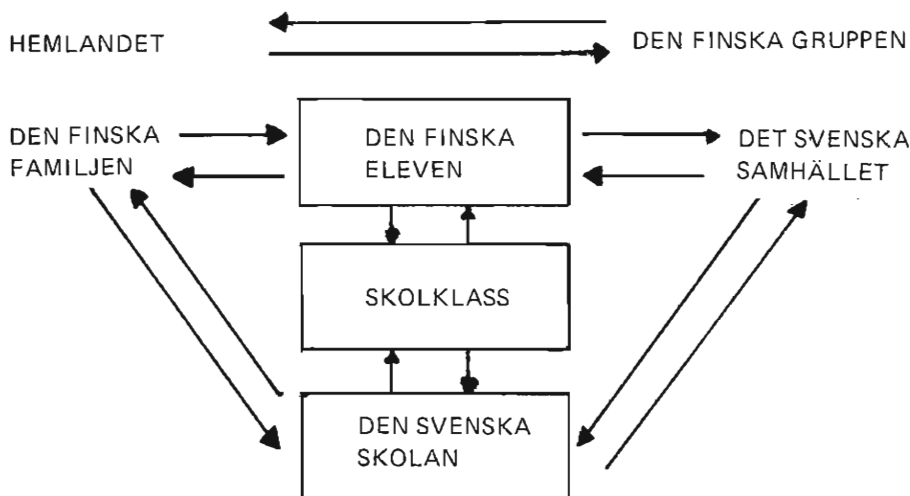
Sakkunniga har redan länge varit tämligen
överens om att det ur barnets synvinkel

är bäst om barnet får åtminstone sin ele-
mentärundervisning på modersmålet.

Pedagogiken är en maktfaktor

Det föreligger ett intimt samspel mellan
skola och samhälle. Samhället strävar till
att ge de uppväxande individerna den
uppfostran och utbildning, som samhällets
politiska organ anser vara önskvärda. Å
andra sidan sett blir det sätt på vilket skolan
fullgör sina uppgifter bestämmande för
hur samhället kommer att utveckla sig,
därför att pedagogiken är en maktfaktor
i samhället. Det oaktat kan skolan varken på
eget initiativ eller genom direktiv från de
politiska organen bli alltför olik det om-
givande samhället.

De flesta invandrare kommer från en miljö
med ett stabilt normsystem, där den ur-
sprungliga identiteten har varit ovanligt
välskyddad mot miljötryck med krav på
identitetsbyte. I det svenska samhället
utsätts däremot speciellt invandrarfamiljer-
nas ungdomar för ett korstryck av normer
och värderingar dels från den finska gruppen
genom familjen och dels från det svenska
samhället genom skolan.



Denna skiss säger något om det tryck de finska invandrabarnen är utsatta för i den svenska skolan. Den är samtidigt en modell av de bakgrundsvariabler som inverkar på de finska invandrarelevernas personlighetsutveckling och prestationer i skolan.

1. *den finska eleven – klassen.* Kamraterna i skolan utövar tryck mot likformighet.
2. *den finska eleven – skolan.* Den svenska skolan vill forma en svensk elev av ett invandrabarn, som senare förutsetts verka i det svenska samhället.
3. *den finska eleven – familjen.* Eleven upplever ett tryck från sin finska familj och från den finska gruppen i stort att införliva och föra den finska gruppens normer och levnadsmönster vidare.

Den svenska skolan vill likrikta invandrabarnen så att de uppfosträs till goda svenskar, som skall föra det svenska mönstret vidare till nästa generation. Oavsett sam-

hällets typ och politiska styrelseskick fungerar undervisningssystemet på alla nivåer som bevarare av samhällets kultur, som förs vidare genom undervisning och fostran. Att systemet fungerar såhär leder till att de finska barnen hamnar i en identitetskonflikt.

Språksvårigheter avspeglar sig överallt

Finska delegationen av finsk-svenska utbildningsrådet inlämnade till Nordiska rådets 20:de session i februari år 1972 en redogörelse, där de flesta hittills utförda undersökningarna om de finska invandrabarnen presenterades och refererades. Rapporterna visar att språksvårigheter visar sig överallt, de avspeglar sig på skolbetygen, i barnens anpassning, vid kontakt med kamraterna och i kontakt mellan hem och skola.

Trots omfattande stödåtgärder är tendensen i Sverige ohjälpligt densamma som i USA. Barnen blir efter i skolan och kommer om ingenting görs aldrig att få samma chanser som majoritetsbefolkningen dvs som svenskarna själva.

Klassperspektiv

Enligt finska delegationen av finsk-svenska utbildningsrådet har över 90 procent av den finska gruppen i Sverige sina rötter i arbetarklassen. Den fråga som osökt inställer sig är vilka förklaringar ett klassperspektiv kan ge till socialisation och skolframgång.

Sett ur ett klassperspektiv är det uppenbart att socialisationen av enskilda individer alltid är underordnad reproduktionen av samhällsklasser. Vi föds så att säga in i klasserna.

Det är inte fråga om något medvetet manipulerande från den härskande klassens sida utan om en icke-medveten ideologisk struktur som återspeglar ett visst produktionsätt. Det är inte heller fråga om någon medveten och systematisk indoktrinering under uppfostran och utbildning utan "inom det sociala systemet fungerar tydligen en inbyggd dynamik, som gör sig gällande tvärt emot de enskildas-medvetna intentioner" (Huch 1977, 148).

Det är denna inbyggda dynamik som gör att

"... arbetaren om och om igen fostrar sina barn med typiska egenskaper för arbetarskiktet och att tjänstemännen ständigt ger sina barn de typiska egenskaperna för mellanskiktet. På så sätt säkras självrekryteringen till de båda skikten och därmed klassomhålllets fortbestånd." (a.a. 150).

Man brukar tala om en primär respektive en sekundär socialisation. Den förra utgörs av den process varmed den uppväxande individen erhåller sin första prägning, dvs främst den uppfostran hon/han får under de första levnadsåren inom framförallt familjen. Det är inom familjen individens personlighet, identitet och medvetande i hög grad grundläggs. Den sekundära socialisationen omfattar sedan all den påverkan som sker senare i individens liv.

Huch beskriver tre faktorer i den primära socialisationsprocessen, vilka är ägnade att bibehålla den rådande sociala strukturen dvs uppfostringsmetoderna, värdeorienteringarna och språkstilarna (Huch 55 – 59).

Israel skriver om hur arbetsdelningen återspeglas i uppfostran genom att de erfarenheter individen gör i arbetslivet påverkar familjen och därmed också indirekt barnens uppfostran. De samhälleliga relationerna påverkar därför även de interpersonella relationerna. På detta sätt sker rekryteringen systematiskt från arbetarklass till manuella yrken och från medelklass till intellektuella yrken.

Huch och Israels synsätt att rekryteringen inom samhällsklasserna försiggår som ovan beskrivits gör det ofta befogat att tala om en självuppfyllande profetia. Inom den finska gruppen i Sverige kan man säga att denna självrekrytering försiggår och att den backas upp av det svenska samhället.

Den halvspråkighet, som det skrivits så mycket om, och som uppstår, då de finska invandrabarnen inte alltid ges möjlighet att lära sig finska ordentligt, innan man trugar på dem ett främmande språk svenska, främjar inte jämlikheten.

De finska invandrabarnens sociala och yrkesmässiga struktur reproduceras

De halvspråkiga barnen har sämre förutsättningar än andra att klara sig i utbildningssamhället. Då det svenska samhället fungerar på majoritetens villkor, och majoriteten även i framtiden kommer att behöva arbetare vid löpande bandet, reproducerar utbildningssystemet de finska invandrabarnens yrkesmässiga och sociala struktur, även om systemets officiella målsättning är att ge invandrabarnen samma möjligheter som barnen i värdlandet har. Ur denna synvinkel kan man förstå funktionen av invandrabarnens halvspråkighet som en faktor som överför och ökar ojämlikhet.

Eftersom svenskarna inte hittills varit benägna att själva i någon större utsträckning ta de smutsiga och dåligt betalda jobben föreligger risk för att dagens svenska system med en finsk, grekisk etc.. lågstatusgrupp, som utför dessa lågstatusjobb, kan komma att bli permanent med den andra och tredje generationens halvspråkiga invandrarättlingar, vilka därigenom predestineras för arbeten vid löpande bandet.

Man kan säga att Tove Skutnabb-Kangas har rätt när hon påstår att de flesta invandrarbarn inte får en så hög utbildning som de eventuellt skulle ha förutsättningar för. Kurt Huch är också lika övertygad om sanningshalten i sitt påstående, då han säger att vi föds så att säga in i klasserna. Inom familj och skola grundläggs det mönster och de normer vi senare kommer att handla efter. Den situation Sverige har idag är i mitt tycke en samverkan mellan dessa två åsiktsriktningar.

Jämlikhet, valfrihet och samverkan

Enligt invandrarutredningen vill Sverige nå jämlikhet, valfrihet och samverkan för alla medborgare. Då jag intervjuade minoritetsexperten David Schwarz, som själv är invandrare, sade han att invandrarna alltid måste börja från noll. De är inte jämlika med svenskarna.

Jämlikhet är en förutsättning för valfrihet. Medan jämlikheten är svår att realisera, är valfriheten ännu svårare att förverkliga, därför att den bygger på jämlikhet. Det tredje målet samverkan förblir en illusion, eftersom den kan ske endast mellan jämlikar.

Ny underklass

Det svenska samhället skapar en ny underklass, som består av invandrare. Svenska medborgare, födda i Sverige, har i stort sett uppnått jämlikhet, ett materiellt välstånd och en social trygghet som ännu inte har förverkligats i något annat land.

Man kan konstatera att det nya Sverige skapades genom att man mellan svenska infödda medborgare förverkligade de demokratiska principerna. Ett samhälle som inte har en över-, medel- och underklass är ett onormalt samhälle, där människorna inte har någon att se sig i relation till. Därför kan man se dagens situation så att Sverige har importerat en ny underklass nämligen invandrarna och de finska invandrarbarnen som en del av dem.

Finska språket har inte modersmålsstatus i Sverige

Det finska språket har lika litet som något annat minoritetsspråk modersmålsstatus i Sverige.

Karaktäristiskt är att professor Artturi Similä konsekvent använde termen modersmål, då han diskuterade finska språkets status i en intervju jag gjorde med honom den 29 november i fjol. Lika karaktäristiskt är hur alla svenska myndigheter börjande från skolöverstyrelsen i Stockholm diskuterar i termer av hemspråk, vilket klart uttryckt innebär att finskan inte är jämställd med svenskan.

Själva uttrycket hemspråk säger allt. Det är det språk man talar inom den allra närmaste kretsen. På offentliga platser i bussar, skolor, serviceinrättningar, på tunnelbanan och på gatan har hemspråket ingen plats.

Samtidigt med att de finska barnen tillägnar sig sitt första språk tillägnar de sig världen. Det är genom språket de finska barnen först upplever trygghet, då mor vyssjar dem till ro.

Det är genom språket vi växer in i en vidare krets i närsamhället, i regionen, i nationen. Språket tolkar verkligheten, det förmedlar våra känslor och våra förhoppningar. Stumma har sitt eget språk, men utan språkliga symboler eller tecken kan mänskligt samspel inte födas.

Den som inte behärskar vare sig finska eller svenska utan att själv vara skuld till detta, blir dock en andra klassens individ. Hur

skall de finska invandrarbarnen under ovannämnda förhållanden lyckas behålla sin finska identitet?

KÄLLOR:

HUCH J. KURT:

Vägen in i klassamhället, Stockholm 1977

OKSAAR ELS:

Språkpolitiken och minoriteterna ingår i David Schwarz (red) *Identitet och minoritet* 1971.

Skutnabb-Kangas Tove:

Forskning, idéer och debatt om tvåspråkighet och barnens skolgång ingår i *Språk och sambälle* (red) Bengt Loman, Lund 1972

INTERVJUER:

David Schwarz och
Artturi Similä.
